

בבא מציעא י"ד

שמואל אמר שבח שפר ושעבוד הגמרא ביארה, שלשמואל המוצא שטר הקנאה בשוק צריך לימלך מחזירו אפילו אם אין החייב מודה, כיון שאם אין כתוב בשטר אחריות נכסים, הוא טעות של הסופר, ובאמת כן שיעבד את נכסיו. אמר רבא בר איתי לרב אידי בר אבין, והאם אמר שמואל כך, הרי שמואל אמר, הסופר צריך לימלך במוכר שדה לחבירו, ולשאול אותו אם יקבל עליו לכתוב בשטר המכירה 'שבח' 'שפר' ו'שיעבוד'¹⁶⁹. שהוא שיעבד לו נכסיו למכירה זו שאם יבא בעל חובו ויטרפנה מן הלוקח הלוקח יגבה את הקרן והשבח שהשביח בה לפני שטרפו ממנו, משפר עידית שבנכסים. ואם לא נמלך לא יכתוב, שיש מוכר שלא מקבל אחריות. ואף אם הוא קיבל אחריות על הקרן שמא לא קבל על השבח, ואף אם קבל על שניהם שמא לא קיבל להגבותו מן העידית אלא מן הבינונית. ומכאן שאומרים 'אחריות לאו טעות סופר הוא'. אולי הסופר נמלך בו והוא לא קבל עליו אחריות. האם מי שאמר זאת משם שמואל לא אמר משמו שאחריות טעות סופר, ואמוראים נחלקו בשיטת שמואל!?

כאן בשטרי הלואה כאן בשטרי ואומרת הגמרא בשטרי הלואה 'אחריות טעות סופר', מקח וממכר ובודאי הלואה לו באחריות. כיון שהמלוה לא אכל פירות ולא נהנה בדבר הוא אינו נותן את מעותיו בחינם. ואם ילוה לו בלא אחריות והלואה ימכור את נכסיו, וכשיבא לגבות לא ימצא כלום. אבל בשטרי מקח אדם עשוי לקנות קרקע לספק יום אחד. שמא לא יטרפוה ממנו, ואם יטרפוה שמא יטרפוה אחרי זמן מרובה. ויאכל עד אז הרבה פירות. כמו שאביו של בר איהי קנה עליה אחת מאחותו, ובא בעל חוב וטרפה ממנו. וכשבא לפני מר שמואל אמר לו, האם כתבה לך אחריות?. וכשאמר לו שלא, אמר לו אם כן לך לשלום, כיון שמחלת על הכל. ואמר לו הרי מר הוא שאמר אחריות טעות סופר הוא. ואמר לו שמואל דין זה הוא בשטרי הלואה, אבל בשטרי מקח וממכר לא, מפני שאדם עשוי לקנות קרקע ליום אחד.

ראובן שמכר שדה באחריות יכול לעמוד בדין עם בע"ח שרוצה לטרוף משמעון וממנו, הדין הוא שראובן יכול ללכת ולעמוד בדין עם בעל החוב¹⁷⁰ ולסלקו מעל

169 בשטרי מקח ואם לא כתבו אינו גובה גם מבני חורין אם בע"ח טרפה ממנו. אבל אם הגזול טרפה הקונה גובה מהגזולן אפי' בלא אחריות ואפי' ממשועבדים, משום שהוא מקח טעות, וכיון שהמקח בטל השטר הוא שטר הלואה. תוס'.

170 התוס' הקשו מה הנפקא מינה הלא טוענים לשמעון כל מה שראובן יטען. ואם יש עדים קרובים לראובן הם פסולים לשמעון, וכן אם יש עדים שקרובים לשמעון הם פסולים גם אם ראובן יטען. וי"ל שהנפק"מ היא אם שמעון אמר אין לי עדים ואין לי ראיה, וראובן יביאם. או שבע"ח חייב לראובן שבועה דאורייתא. או שראובן הוא פקח ובעל דברים. או שהוא יכול ללכת לבי"ד הגדול. תוס'.

שמעון בדמים. בכל טענה שיוכל לטעון ולומר פרעתיך כך, או יש לי עליך תביעה ואני מעכב חוב זה תחתיו. ובעל החוב אינו יכול לומר לו אינך בעל דברים שלי. מפני שראובן יכול לומר לו מה שאתה מוציא משמעון יחזור עלי. ויש אומרים אפילו אם מכר לו שלא באחריות. מפני שיוכל לומר לו, לא נוח לי שלשמעון תהיה תרעומת עלי.

מכר שדה שלא באח' ויצאו עסיקין ואמר אביי, ראובן שמכר שדה לשמעון שלא עד שלא הזיק חוזר משהחזיק לא באחריות¹⁷¹ ויצאו עליה 'עסיקין', עוררים¹⁷². עד שלא החזיק בה יכול לחזור בו, משהחזיק בה אינו יכול לחזור בו¹⁷³. מפני שיוכל לומר לו, שק מלא קשרים סברת וקיבלת. ומאימתי היא חזקה, 'כי דייש אמצרי', משעה שמתקן את גבולי השדה ומגביהם¹⁷⁴. ויש אומרים, שאינו יכול לחזור בו אפילו כשמכר לו באחריות, ואינו יכול לעכב את מעותיו. מפני שהמוכר יכול לומר לו הראה לי טירפך ואשלם לך. כשיעמידוך ויזכו בדין ויכתוב לך הדיין שטר טורף עלי שבדין טרפוה ממך בשבילי, בוא ואשלם לך וכל כמה שלא עמדת בדין איני ירא מהם.

המוכר שדה לחבירו ונמצאת שאינה שלו. שלא היתה של מוכר שהיתה גזולה בידו והנגזל בא ומוציא מיד הלוקח¹⁷⁵. רב אמר יש לו ללוקח מעות מן המוכר, ויש לו שבח. אם השביח את הקרקע קודם שהוציא נגזל מידו, הלוקח גובה מן המוכר גם את השבח¹⁷⁶. ושמואל אמר מעות יש לו, שבח אין לו¹⁷⁷.

הספק מה הדין לשמואל אם פירש לו את השבח. כשמכר לו התנה אם יטרפוה מידך אשלם לך את השבח. האם טעמו של שמואל הוא משום שלא פירש את השבח. וכיון שפירש יש לו את השבח. או שטעמו של שמואל הוא כיון שאין הקרקע הזו שלו נמצא שאין כאן שום מכר, והמעות הם מלוה. וכשמשלם יותר ממה שנטל נראה כרביית. ורב הונא אמר בתחילה כן, וחוזר ואמר לאו. מפני שהדבר היה רפוי בידו, שלא היה יודע יפה את טעמו של הדבר. ורב נחמן אמר בשם שמואל, מעות יש לו שבח אין לו אפילו שפירש לו את השבח, כיון שקרקע אין לו האם שכר מעותיו עומד

171 ולא נתן מעות. אבל אם נתן מעות פשוט שקנה את השדה בקנין כסף, אם לא שנעמיד במקום שאינם קונים בכסף. וריב"א פירש שקנה בקנין גמור כמו חליפין. ועד שהחזיק בה ואינה חזקה גמורה אלא כגון שהלך לארכה ולרחבה לא סמכה דעתו ויכול לחזור. אבל באח' חוזר מפני שסופו לשלם לו מעות יכול לעכבם אצלו. ואם החזיק אינו יכול לומר שקול ארעא בווזך כיון שיש עליה עסיקין היא שווה פחות. תוס'.

172 כמו "התעשקו עמו" (בראשית כ"ו). רש"י.

173 ואפילו לא נתן מעות שהקרקע נקנית בחזקה והמעות על זה מלוה. רש"י.

174 רש"י מפרש דייש אמצרי שמתקן ומגביה את המיצרים. תוס' מפרש שהולך לרחבה וארכה.

175 הנגזל לקח את הקרקע עם השבח, וכשגזלה ריקנית. תוס'.

176 א"ת הנגזל יתן השבח שהרי השיבו קרקע משובחת. י"ל כגון שגזלה משובחת והכסיפה ביד הגזול. רש"י.

177 אפ' כשלקחה שלא באחריות יש לו מעות כמו שהתוס' הסבירו בע"א. תוס'.

ונוטל?!.

הקשה רבא לרב נחמן ממה ששנינו במסכת גיטין, אין מוציאין לאכילת פירות, ולשבח קרקעות, ולמזון האשה והבנות¹⁷⁸ מנכסים משועבדים, מפני תיקון העולם¹⁷⁹. אבל בני חורין מוציאים. ושנינו שבח קרקעות. ולכאורה מדובר בלוקח מגזלן והשביחה ובא הנגזל וטרפה. והלוקח חוזר וגובה את הקרן מן המוכר, אפילו מנכסים משועבדים שמכר אחרי מכירה זו. ששטרו קודם וכתב בו אחריות, ואת השבח מנכסים בני חורין ולא ממשועבדים, מפני תיקון העולם. שהשבח לא היה קצוב בשעת מכירה כשקיבל עליו אחריות. ומכאן שיש ללוקח שבח מהגזלן?

ר"נ אמר בבעל חוב לא בלוקח אמר לו רב נחמן, מדובר בבעל חוב שטרפה ממנו מגזלן בשביל חובו, ולא היתה גזולה. ובודאי יש לו שבח, מפני שכל זמן שלא טרפו ממנו היא מכירה טובה. שהרי אם המוכר היה פורע לבעל חוב את חובו הוא מסולק מן הלקוחות. ולכך כשמשלם לו יותר ממה שקיבל עכשיו הוא שהחזיר. שהרי הוא קונה ממנו את הקרקע המכורה לו, ואינו נראה כשכר מעותיו.

שמואל אמר בע"ח גובה את השבח ולא פירות גמורים שאל אותו, אם מדובר בבעל חוב קשה הרישא. אין מוציאין לאכילת פירות. והגמרא הבינה שמדובר בשדה שטרפיה מליאה פירות מיד הלוקח, והלוקח חוזר לגבות מהמוכר. ואם מדובר כשבעל חוב טרפה, האם בעל חוב יכול לטרוף פירות גמורים המחוברין בקרקע ואינן צריכין לקרקע? הרי שמואל אמר, בעל חוב גובה את השבח, הוא טורף מיד הלוקח את כל הקרקע כמו שהיא משובחת על ידי הלוקח. אבל לא את הפירות? אלא מדובר כשגזלה עם פירותיה ומכרה, או גזלה בלא פירות ומכרה לאחר ועשה בה פירות. והנגזל טוען, הקרקע שלי השביחה. אבל את היציאה שהוציא הלוקח הנגזל ישלם לו, שהרי מתוך כך הושבחה יותר, ואם אין השבח יותר אלא היציאה יתירה נותן לו יציאה שיעור שבח. ומכך שהרישא היא בגזל ונגזל, גם הסיפא כן¹⁸⁰? אמר לו, הרישא מדברת בנגזל, והסיפא בבעל חוב.

וכן נתרץ את מה ששנינו בברייתא ולשבח קרקעות כיצד בבעל חוב שאל אותו רבא, והרי לא שנינו כך בברייתא על המשנה. ששנינו בברייתא, לשבח קרקעות כיצד? הרי שגזל שדה מחבירו והרי היא יוצאה מתחת ידו בבית דין. כשהוא גובה, גובה את הקרן מנכסים משועבדים, ושבח גובה מנכסים בני חורין. אם מדובר

178 תנאי כתובה שמקבל עליו את תהא יתבא בביתי ומיתזנא מנכסי, וכן הבנות בנן נוקבן דיהוו ליכי מינאי אינן יהון יתבן בביתי ומיתזנן מנכסי עד דתלקחן לגוברין. רש"י.

179 שאם תאמר שיטרפו מלקוחות אין לך אדם שלוקח שדה מחבירו. שהרי אין אדם שאין חוב זה מוטל עליו, והוא דבר שאין לו קצבה. ואכילת פירות ושבח קרקעות הם דברים שאינם ידועים. ואין הלקוחות יודעין להזהר בכך. רש"י.

180 היה יכול להקשות מהרישא עצמה. תוס'.



כמו ששנינו שהגזולן לא מכרה והיא יוצאת בדין מידי הגזולן, ממי הגזולן גובהה?! אלא מדובר כשגזול שדה מחבירו ומכרה לאחר והשביחה, והרי היא יוצאה בדין מידו של הלוקח. ומכאן שיש שבח ללוקח מן הגזולן? אמר לו רב נחמן, הרי כשם שתוצאת את הברייתא, בבעל חוב, כך תגיה ואת הברייתא ותתריך שלא מדובר כלל בגזולן¹⁸¹ אלא בבעל חוב¹⁸².

אין מוציין לאכילת פירות מנכסים ומביאה הגמרא ראייה ממה ששנינו, לאכילת פירות כיצד הרי שגזל שדה מחבירו והרי היא יוצאה מתחת ידו. כשהוא גובה גובה את הקרן מנכסים משועבדים, ופירות גובה מנכסים בני חורין. אם הוא כמו ששנינו בגזולן, ממי הוא גובה? אלא כשגזל שדה מחבירו ומכרה לאחר והשביחה, ועשתה פירות גמורים. והנגזל לוקח אותה עם הפירות ואינו נותן אלא את היציאה. משום שהוא אומר הקרקע שלי השביחה. ושנינו שהלוקח חוזר וגובה מהגזולן מנכסים בני חורין?

אמר רבא, מה ששנינו כשהוא גובה אינו מדובר בלוקח, משום שמדובר כשלא מכרה. אלא גובה את הקרן שאמר, מדובר כשגזל שדה מחבירו מלאה פירות ואכל את הפירות, וחפר בה בורות שיחין ומערות, והפחית את הקרקע משווייה. וכשהנגזל בא לגבות את הקרן¹⁸³ גובה מנכסים משועבדים. וכשהוא בא לגבות את הפירות גובה מנכסים בני חורין. רבה בר רב הונא אמר, שמדובר כשנטלוה מסיקין. אנסים עכו"ם נטלוה מן הגזולן ומחמתו¹⁸⁴. אם הנגזל בא לגבות את הקרן גובה מנכסים משועבדים. ואם בא לגבות פירות גובה מנכסים בני חורין.

181 מהרש"ל ע"פ הגמרא בפ' מי שמת והרשב"ם.

182 התוס' הקשו שהגמ' בפ' מי שמת הסתפקה אם דאקני משתעבד ורצו להוכיח ממה שבע"ח גובה שבח שלא היה בשע' הלואה ודוחה שהוא כר"מ שאדם מקנה דשלב"ל. ומדוע לא הביאו ראייה משמואל שא' בע"ח גובה את השבח ושמואל עצמו הוא שהסתפק אם דאקני קנה ומכר משתעבד, ושמואל פוסק כר"י הסנדלר ושלא כר"מ. וי"ל ששמואל אמר בע"ח גובה את השח לפי המסקנה שדאקני קנה ומכר משתעבד אפ' לחכמים. ואין להוכיח שלא משתעבד מכך שבע"ח אינו טורף ממשועבדים שטורף לוקח, מפני שהבע"ח עשה את הקרקע אפותיקי לבע"ח אע"פ שיש משועבדים אחר'. תוס'.

183 ואינו יכול לקחתה כמו שהיא שהרי הגזולן חפר בה בורות והפחית את הקרן.

184 ושנינו בבבא קמא (דף קטז:): הגזול שדה מחבירו ונטלוה מסיקין אם מחמת הגזולן חייב להעמיד לו שדה אחר, והרי היא יוצאה מתחת ידו ששנינו הוא בנטילת מסיקין. רש"י.

